

УДК 631.164

*Р. І. Лопатюк,
викладач кафедри економіки та менеджменту,
Уманська філія ПВНЗ "Європейський університет"*

СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

*R. I. Lopatyuk,
is a lecturer of the Department of Economics and Management Uman's branch of "European University"*

THE CURRENT LEVEL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN VINNITSA REGION

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку сільськогосподарських підприємств області та специфіку їх роботи. Визначено роль та місце підприємств регіону у загальній структурі АПК України. Проведено аналіз обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та динаміки фінансових результатів і рентабельності діяльності підприємств області.

The article analyzes the current status of farm area and the specifics of their work. The role and place of business of the region in the overall structure of agriculture segment in Ukraine. Performed analysis of agricultural production and the dynamics of financial performance and profitability of companies in the region.

Ключові слова: валова продукція, рослинництво, тваринництво, прибуток, рентабельність.

Key words: gross output, crop, livestock, income, profitability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Формування ефективного механізму соціально орієнтованої аграрної економіки України має на меті збалансованість економічних процесів, гармонійний розвиток сільських територій, а також забезпечення продовольчої безпеки суспільства у цілому. Стабілізації економічного стану і зростання ефективності аграрного виробництва можна досягти через стійкий розвиток сільськогосподарських підприємств, що виявляється неможливим без залучення до виробничої діяльності нових ресурсів, а головне, інноваційних розробок, додаткових фінансових вкладень, які в сучасних умовах більшість аграрних виробників забезпечити не в змозі.

Аграрний сектор області має значний потенціал для розвитку та значного залучення інвестиційних ресурсів, обумовлений наявністю достатніх земельних, кваліфікованих трудових ресурсів, сприятливих природно-кліматичних умов. Разом із тим існує незабезпеченість потреб внутрішнього ринку та стрімко зростаючий попит на продовольство у світі. Виходячи з вищевикладеного, вважаємо актуальним дослідження умов розвитку сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вирішенню проблеми розвитку підприємств привчали свої наукові праці В. Ліхтенштейн,

Таблиця 1. Частка Вінницької області в сільському господарстві України [5] (у % до загального значення показника по Україні)

	1995 рік	2005 рік	2010 рік
Продукція сільського господарства, у т. ч.	6,5	5,9	6,5
1. Рослиництва	6,7	6,1	7,2
• цукрові буряки	13,4	13,3	17,9
• плоди та ягоди	7,5	10,9	10,8
2. Тваринництва	6,2	5,4	5,2
• велика рогата худоба	5,2	6,5	7,1
• корови	4,9	6,3	6,8

А. Девятков, Р. Шкіряників, В. Шульга, М. Мунтян, Н. Мойсеєвий, В. Гончарук, Ю. Масленко, Е. Логунцев, І. Бланк та інші вчені.

Дослідження теоретичних основ розвитку аграрного виробництва, що водночас має велике практичне значення, висвітлено в публікаціях Ю. Бажала, З. Варналія, В. Галанця А. Гальчинського, В. Гейця, П. Гайдуцького, С. Дем'яненка, М. Коденської, І. Лукінова, М. Маліка, С. Мочерного, П. Саблука, В. Юрчишина та ін. Проте комплексний підхід до вирішення проблем розвитку підприємств і сільських територій поки що не розроблений.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є висвітлення сучасного стану аграрного сектора Вінницької області та перспектив його розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Формування виваженої державної регіональної політики потребує всебічного обґрунтування пріоритетних напрямів і шляхів досягнення динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіону, підвищення рівня життя населення, забезпечення дотримання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина. В осно-

ву розв'язання вказаних завдань повинні бути покладені конкретні заходи по радикальному підвищенню ефективності використання всього потенціалу Вінницької області.

Вінниччина — аграрно-індустріальний регіон України, де частка продукції сільського господарства і переробних галузей промисловості складає понад половину валової продукції області. Розвиток економіки регіону на довгострокову перспективу пов'язаний саме з цими галузями, тому для їхнього функціонування потрібна продуктивна ресурсна база, яка в більшості випадків представлена сільськогосподарськими підприємствами регіону.

Вінницька область займає 4,4% території України (2649,2 тис. га). З функціональним використанням земельний фонд області поділяється на:

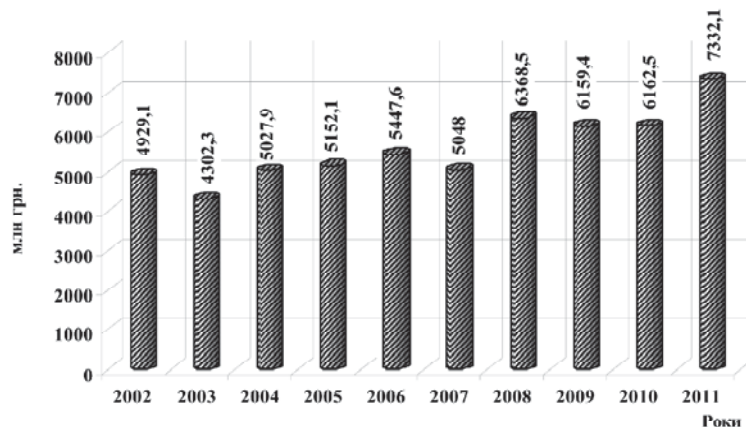
- сільськогосподарських угідь 2017,2 тис. га (76,1% від загальної площі);
- ліси та інші лісовкриті площі складають 377,7 тис. га (14,3% від загальної площі);
- забудовані землі 106,2 (4,0%);
- заболочені землі 29,5 (1,1%);
- відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом 25,6 (1,0%);
- води 43,2 (1,6% від загальної площі) [4].

Розораність території області становить 65,3%. Найвищий відсоток розораності території в Бершадському (74,6%), Чернівецькому (74%), Липовецькому (77,6%), Теплицькому (68,1%) районах.

Найбільш поширеними ґрунтами в області є опідзолені ґрунти — 1214,3 тис. га (65%), з яких приблизно — 90% орні землі. На північному сході області переважають чорноземні ґрунти, які займають площу 487,3 тис. га, з яких розорюється 93%.

Основою АПК Вінниччини та діяльності агровиробників Вінницької області є рослинництво. А саме, вирощування таких зернових, як пшениця (17%), ячмінь (близько 14%), вирощування цукрових буряків (13%), кукурудза. Сільгоспвиробники Вінницької області дають сировину для переробки таким підприємствам інших галузей: 13 спиртзаводам, 26 молокопереробним заводам, 39 цукровим заводам, 37 консервним заводам, 6 м'ясокомбінатам, 37 хлібозаводам та пекарням, 1 кондитерській фабриці, 1 масложиркомбінату.

У регіоні виробляється 6,3% обсягу валової продукції сільського господарства України.

Рис. 1. Валова продукція сільського господарства Вінницької області [5]

Таблиця 2. Інформація про обсяги виготовленої продукції тваринництва та рослинництва Вінницької області [2]

Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва, у % до попереднього року									
у тому числі									
продукція сільського господарства	усі категорії господарств			сільськогосподарські підприємства			господарства населення		
	з неї		продукція сільського господарства	з неї		Продукція сільського господарства	з неї		
	продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва	
2002	101,2	102,5	99,2	103,7	103,4	104,9	99,2	101,2	97,5
2003	87,7	90,5	83,3	71,5	71,2	73,0	100,5	116,3	86,6
2004	116,3	127,2	97,8	134,0	145,6	92,1	106,3	112,2	99,3
2005	102,7	99,3	110,2	96,2	92,7	115,8	107,3	106,2	108,8
2006	105,8	106,6	104,0	119,8	121,1	113,9	96,8	93,4	101,4
2007	93,1	89,7	100,3	96,2	94,8	103,0	90,7	83,5	99,5
2008	125,5	139,2	100,4	143,1	153,1	97,9	110,8	120,2	101,2
2009	97,0	95,7	100,2	94,7	93,4	103,4	99,4	99,6	99,2
2010	100,0	100,3	99,4	101,0	100,6	104,1	99,0	99,9	98,0
2011	119,6	127,3	100,6	126,2	129,7	105,1	112,6	123,5	99,1

За останні 10 років всіма категоріями господарств нарощено обсяги виробництва сільськогосподарської продукції з 4,9 до 7,2 млрд грн., або на 2,3 млрд грн. (52 %), в т. ч. у рослинництві — на 89,4 % (рис. 1).

Варто відзначити, що протягом 2002—2011 рр. спостерігаємо коливання показників виготовленої продукції тваринництва та рослинництва у Вінницькій області, зокрема, за 2007—2011 рр. відбулося стрімке збільшення значення індексу продукції сільськогосподарського виробництва на 26,5 %.

Особливістю тваринництва є те, що поряд з виробництвом продукції відбувається відтворення поголів'я основного стада. Вибракуване поголів'я основного стада включають в обсяг вирощеної живої маси тварин.

У таблиці 3 наведені дані щодо стану рослинництва на підприємствах АПК Вінницької області.

Відповідно до даних таблиці 3, протягом 2002—2011 рр. на підприємствах АПК Вінницької області спостерігаємо збільшення посівних площ таких сільськогосподарських культур, як:

зернові та зернобобові, соняшника, овочей відкритого ґрунту — це стимулювало підвищення величини виробництва даних сільськогосподарських культур. Але варто відзначити те, що незважаючи на скорочення посівних площ цукрових буряків, урожайність даних культур протягом 2002—2011 рр. зросла на 217 ц/га, що є позитивним явищем.

Варто відзначити те, що за даними річного структурного обстеження, проведеного фахівцями Головного управління статистики у Вінницькій області, за 2011 р. майже чверть підприємств — юридичних осіб області складають сільськогосподарські підприємства, з яких понад 90,0% займаються рослинництвом, 4,8% — тваринництвом, 2,2% займаються змішаним сільським господарством та 2,3% підприємств надають послуги у рослинництві та тваринництві.

У сільському господарстві області зайнято більш як 42,0 тис. осіб, що становить 25,2% від загальної кількості зайнятих на підприємствах усіх видів економічної діяльності області. За розмірами підприємств майже 90,0% сільськогоспо-

Таблиця 3. Зведені дані про стан рослинництва на підприємствах АПК Вінницької області протягом 2002—2011 рр. [2]

	Посівні площі основних сільськогосподарських культур, тис. га					
	зернові та зернобобові культури	цукрові буряки (фабричні)	соняшник	картопля	овочі відкритого ґрунту	кормові культури
2002	869,3	122,6	52,6	118,8	15,7	358,5
2003	703,8	95,0	85,9	117,6	16,1	337,5
2009	863,9	48,6	109,1	101,1	15,5	178,1
2010	863,3	76,2	165,3	101,7	16,0	171,1
2011	877,8	74,0	150,0	106,4	19,9	166,4
Урожайність основних сільськогосподарських культур, ц з 1 га площі збирання						
	зернові та зернобобові культури	цукрові буряки (фабричні)	насіння соняшнику	картопля	овочі	плоди та ягоди
2002	28,8	201	13,1	105	97	22,5
2003	19,2	216	11,6	112	150	77,4
2009	37,0	290	20,9	154	197	97,3
2010	36,9	327	16,8	155	196	87,1
2011	49,3	418	19,5	174,6	198	112,9

дарських підприємств складають малі підприємства, 0,4% — великі підприємства, решта — середні підприємства. На малих підприємствах у сільському господарстві (з урахуванням фермерських господарств) в 2011 р. було зайнято більше 9,8 тис. осіб, що становить 23,3% до загальної кількості зайнятих працівників в сільському господарстві області.

Отже, результати аналізу динаміки фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області засвідчили, що найбільш сприятливими за цими показниками були 2002—2006 рр.; водночас у 2008 р. спостерігалася негативна динамі-

ка, пов'язана з кризовими явищами, яка позначилася на всіх сторонах вітчизняного сільськогосподарського виробництва. Натомість, варто відзначити поліпшення існуючої ситуації та покращення динаміки частки прибуткових підприємств у загальній структурі підприємств Вінницької області — за 2008—2011 рр. значення показника збільшилося на 14,31 %.

Рентабельність всієї діяльності у сільському господарстві у 2011 р. становила близько 20 %, операційної — майже 25 %; спостерігалася тенденція істотного збільшення цих показників за останні 10 років. Виробництво продукції тваринництва до останнього часу залишалася збитковим (у 2011 р. — (-4,8 %)).

Частка збиткових підприємств у 2011 р. досягла свого максимуму за останні десять років — 85,71 % від загальної кількості, аналогічна тенденція простежується і у 2008 р., 2010 р. — 85,71 %.

У 2011 р. фінансово-економічний стан підприємств АПК Вінницької області значно погіршився. Зокрема, величина чистого прибутку порівняно з 2002 р. зменшилася на 87593,50 тис. грн. або на 106,06 %, частка прибуткових підприємств зменшилася до 14,29 %, а рівень рентабельності всієї діяльності скоротився до 12,70 % (найвищий рівень рентабельності був у 2005 р. — 25 %).

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведених досліджень, можна відзначити чітку циклічність у динаміці фінансових результатів діяльності і рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств Вінницької області впродовж останніх років, що пояснюється насамперед відпо-

Таблиця 4. Динаміка фінансових результатів і рентабельності діяльності підприємств АПК Вінницької області

Показник	Роки			Відхилення даних 2011 / 2002 рр. (+, -)	
	2002	2006	2011	Абсолютне	Відносне
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	83670,9	4841,4	881	-82789,90	-98,95
Прибуток підприємств:					
% до загальної кількості	57,14%	57,14%	28,6%	-0,43	-75,00
Одержано прибутку, тис. грн.	83465,3	4127	-3587,6	-87052,90	-104,30
Збиткові підприємства:					
% до загальної кількості	42,86%	42,86%	85,71%	+0,43	+100,00
Одержано збитку, тис. грн.	-205,6	-714,4	-4468,6	-205,6	-2073,44
Уся діяльність					
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	82585,3	30326,7	-5008,2	-87593,50	-106,06
Прибуткові підприємства:					
% до загальної кількості	57,14%	71,43%	14,29%	-0,43	-75,00
Збиткові підприємства:					
% до загальної кількості	42,86%	28,57%	85,71%	+0,43	+100,00
Рівень рентабельності, %	15,4	4,7	12,7	-2,70	-17,53

відними змінами обсягів виробництва валової продукції та пов'язаною з цим ринковою кон'юнктурою (пропозиція та ціни на продукцію). У розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницької області спостерігається позитивна динаміка до зростання обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) та покращення фінансового результату діяльності. Зокрема, в 2011 р. у порівнянні з попереднім роком зріс обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), щодо призвело до покращення фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств.

Література:

1. Бюлетень "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2011 рік". — 2012. — 265 с.
2. Головне управління статистики у Вінницькій області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>
3. Притула Н.М. Сучасний стан та актуальні проблеми розвитку агропромислового комплексу / Н.М. Притула // Держава та регіони. — 2009. — № 3. — С. 142—148.
4. Шкатула Ю.М. Сільськогосподарське використання земельного фонду Вінницької області [Електронний ресурс] / [Шкатула Ю.М.] // Збірник наукових статей "ІІІ-го Всеукраїнського з'їзду екологів з міжнародною участю". — Вінниця, 2011. — Том. 2. — С. 513—515. — Режим доступу: <http://eco.com.ua/>
5. Статистичний щорічник Вінниччини за 2011 рік. — Вінниця: Головне управління статистики у Вінницькій області, 2012. — 612 с. *Стаття надійшла до редакції 21.02.2013 р.*